

((سمیه مہندی))

دانشجوی دکتری تکنولوژی آموزشی

بسته یادگیری و دوره‌های تحصیلی

اشاره

بسته یادگیری به مجموعه‌ای هماهنگ از رسانه‌های آموزشی اطلاق می‌شود که در یک بسته واقعی یا به صورت اجزایی هماهنگ، با نشان تجاری مؤسسه تولیدکننده، تهیه و برای یک یا چند پایه تحصیلی به کار می‌رود. برای افزایش کیفیت بسته‌های یادگیری و بهبود نتیجه استفاده از آن‌ها، این بسته‌ها باید بر اساس ویژگی‌های یادگیرنده، از جمله سن وی، طراحی شوند. در این مقاله تفاوت‌های بسته‌های یادگیری در دوره‌های تحصیلی متفاوت را بررسی می‌کنیم.

واژگان کلیدی: بسته یادگیری، دوره‌های تحصیلی، ویژگی‌های یادگیرنده

توان رفتاری که به موجب تمرین، تکرار و تقویت صورت می‌پذیرد، همچنین، هرگونه افزایش دانش و آگاهی، به خاطر سپردن اطلاعات، جذب دانش و استفاده از آن در عمل، معنی‌سازي انتزاعي از آنچه انجام می‌دهیم و فرایندی که به ما اجازه درک و فهم می‌دهد، یادگیری نامیده می‌شود. فرایند یادگیری در افراد متفاوت است. انسان‌ها می‌توانند از لحظه تولد یاد بگیرند. یادگیری می‌تواند فرایندی مادام‌العمر باشد و نباید تنها برای سال‌های اولیه زندگی در نظر گرفته شود. اما یادگیری در همه افراد به یک صورت و روش ایجاد نمی‌شود و به ویژگی‌های فردی، روانی و شخصیتی آنان بستگی دارد. یکی از ویژگی‌های یادگیرنده که بر یادگیری تأثیر بسیاری دارد، سن است که می‌توان در قالب دوره‌های گوناگون تحصیلی از آن یاد کرد. یادگیرندگان در هر دوره تحصیلی ویژگی‌ها و نیازهای متفاوتی دارند و محتوای آموزشی باید بر اساس آن‌ها طراحی و تدوین شود. به همین دلیل، در طراحی بسته یادگیری برای هر فرد، باید به ویژگی‌های فردی توجه شود.

در طول تاریخ، یادگیری تعریف‌های متنوعی داشته است. یکی از این تعریف‌ها که در نظام تعلیم و تربیت پذیرفته شده، تعریف هرگنهان و السون است. به تعبیر آن‌ها، یادگیری عبارت است از تغییر به نسبت پایدار در رفتار یا

طراحی بسته یادگیری بر اساس نظریه‌های رشد

اندیشمندان حوزه روان‌شناسی و تعلیم و تربیت برای یادگیری افراد در مراحل گوناگون سنی نظریه‌هایی ارائه داده‌اند که از آن جمله می‌توان به نظریه رشد شناختی پیاژه و نظریه رشد روانی-اجتماعی اریکسون اشاره کرد. هر دوره از رشد طراح را وادار می‌کند از ابزار، محتوا، روش و راهبردهایی خاص در طراحی و تولید بسته‌های یادگیری کمک بگیرد و بر اساس ویژگی‌هایی از افراد که در این دو نظریه آمده‌اند، برای طراحی برنامه‌ریزی کند.

بر اساس نظریه رشد شناختی پیاژه، کودکان تا قبل از هفت سالگی در تخیلات خود سیر می‌کنند و هنوز نمی‌توانند بپذیرند آنچه را نمی‌بینند، وجود دارد. با توجه به این ویژگی، بسته آموزشی این گروه سنی (قبل از دبستان) باید حاوی وسایل و ابزار ملموس و قابل فهم باشد. همچنین، بر اساس نظریه رشد روانی-اجتماعی اریکسون، در این دوره سنی، کودک به‌طور دائم سؤال می‌پرسد و اگر به سؤالات وی درست پاسخ داده شود، حس خلاقیت و اکتشاف در وی تقویت می‌شود. به همین دلیل، نیاز است در طراحی بسته یادگیری ویژه این گروه سنی، به این ویژگی هم توجه شود.

برای کودکان دوره ابتدایی که بر اساس نظریه رشد شناختی پیاژه، دیگر قادرند در مورد برخی موضوعات فکر کنند، صحبت کنند و هم‌زمان در مورد چند چیز بیندیشند، بهتر است بسته یادگیری با زبانی ساده و روان و متناسب با سن کودک و دارای عنصرهای بصری و ملموس طراحی شود و تا جای ممکن شامل تکالیف عملی و مهارتی باشد. همچنین، طبقه‌بندی کردن و مرتب‌سازی از جمله تکالیفی است که در این دوره پیشنهاد می‌شود. طبق نظریه روانی-اجتماعی اریکسون، کودک در این دوره احساس می‌کند دانش و مهارت بالایی دارد و می‌تواند بسازد و خلق کند. در این مرحله، کوشش‌های کودک باید تشویق و هدایت شود؛ به همین دلیل پیشنهاد می‌شود بسته‌های یادگیری طراحی شده برای دوره ابتدایی اجازه انجام عمل مستقل به کودک را بدهد و بتواند او را به سمت کشف و یادگیری هدایت و تشویق کند. ارائه بازخوردهای مناسب و متناسب با سن کودک در این دوره بسیار حائز اهمیت است.

پس از یازده سالگی، نوجوان بر اساس نظریه رشد شناختی پیاژه، توان تحلیل و نتیجه‌گیری پیدا می‌کند و در تعامل با اشیا و موضوعات غیرملموس تجربه می‌یابد. توان پیش‌بینی آینده، بررسی احتمالات، فرضیه‌سازی، تفکرات منطقی و تعمیم تجربه‌ها از ویژگی‌های این دوره سنی هستند. همچنین، بر اساس نظریه روانی-اجتماعی اریکسون، در این مرحله نوجوان به کشف استقلال خود می‌پردازد. به عبارت دیگر، خود را حس می‌کند. آن‌هایی که از طریق کاوش‌های شخصی، تشویق و پشتیبانی مناسبی دریافت کنند، این مرحله را با حس استقلال، کنترل و نیز حس قوی نسبت به خود پشت سر می‌گذارند. در دوره‌های متوسطه اول و دوم،

طراحی بسته یادگیری بر اساس ویژگی‌های نوجوانان، می‌تواند آن‌ها را به اندیشیدن و کشف روابط وادار و در پیدا کردن حس استقلال به آن‌ها کمک کند.

طراحی بسته یادگیری بر اساس اهداف دوره‌های تحصیلی

اهداف دوره‌های تحصیلی متناسب با ویژگی‌ها و شرایط سنی دانش‌آموزان تدوین شده‌اند و زمینه‌دستیابی آنان به شایستگی‌های پایه را فراهم و به رشد متوازن و همه‌جانبه آن‌ها کمک می‌کنند. این اهداف مبتنی بر اسناد بالادستی، به‌ویژه سیاست‌های کلی ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش، سند جامع علمی کشور، سند چشم‌انداز بیست ساله کشور، مبانی نظری و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، به تفکیک ساحت‌های شش‌گانه تعلیم و تربیت، به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش رسیده است. برای طراحی بسته‌های یادگیری متناسب با هر دوره تحصیلی می‌توان از این اهداف کمک گرفت.

طبق اهداف دوره‌های تحصیلی، دانش‌آموزان دوره‌های اول و دوم ابتدایی باید بتوانند قدرت تخیل و خلاقیت خود را به کارگیرند و با استفاده از مهارت‌های کار عملی و تفکر، به مطالعه پدیده‌ها و الگوها بپردازند. علاوه بر این، باید بتوانند یافته‌های خود را با دیگران به اشتراک بگذارند. بر اساس این اهداف، نیاز است بسته‌های یادگیری در دوره ابتدایی در کسب مهارت‌های کارآفرینی، افزایش قدرت تخیل و خلاقیت به دانش‌آموزان کمک کنند. به همین دلیل، پیشنهاد می‌شود بسته‌های یادگیری در این دوره شامل بازی‌ها و داستان‌های متناسب با سن و توان شناختی و فکری دانش‌آموزان باشند و امکان فعالیت‌های گروهی نیز در آن‌ها در نظر گرفته شده باشد.

اهداف تحصیلی در دوره‌های اول و دوم متوسطه بیان می‌کند که دانش‌آموزان این دوره‌ها باید بتوانند با تشخیص روابط و الگوهای حاکم بر پدیده‌ها، یافته‌های خود را برای حل مسائل و توسعه علمی به کارگیرند. در فعالیت‌های مشارکتی شرکت کنند، بتوانند یادگیری خود را به زندگی واقعی انتقال دهند و همچنین در تولید یک محصول نقش داشته باشند. برای رسیدن به این اهداف، بسته‌های یادگیری باید متناسب با زمینه زندگی واقعی یادگیرندگان طراحی شوند. بر این اساس شاید حتی نیاز باشد بسته‌های یادگیری هر منطقه جغرافیایی و اجتماعی به‌صورتی متفاوت طراحی شوند. همچنین، فعالیت‌های گروهی و مشارکتی در آن‌ها تعبیه شود و اجازه تولید یک محصول فیزیکی یا فکری را به دانش‌آموزان این دوره بدهند. به نظر می‌رسد در این دوره استفاده از بسته‌هایی شبیه بسته‌های یادگیری «شرکت لگو» می‌تواند دستیابی به اهداف دوره متوسطه را امکان‌پذیر کند.

ویژگی‌های دانش‌آموزان و ویژگی‌های بسته‌ی یادگیری متناسب با آن در دوره‌های مختلف تحصیلی

جمع‌بندی

در طراحی و تدوین بسته‌های آموزشی نیاز است به ویژگی‌ها و تفاوت‌های یادگیرندگان توجه شود. این ویژگی‌ها و تفاوت‌ها شامل سن و دوره تحصیلی یادگیرنده، سبک‌های یادگیری و هوش یادگیرنده، تیپ‌های شخصیتی وی و ... می‌شوند. همچنین نوع دروس در دوره‌های مختلف تحصیلی و اهداف هر دوره روی نوع و ساخت بسته یادگیری می‌تواند تأثیر گذارد. در این مقاله به بررسی تفاوت طراحی بسته‌های یادگیری براساس دو نظریه رشد شناختی پیاژه و روانی-اجتماعی اریکسون و همچنین براساس اهداف تعریف شده در دوره‌های مختلف تحصیلی پرداخته و

پیشنهاد شد که بسته‌های یادگیری در هر دوره تحصیلی بهتر است چه ویژگی‌ها و اجزایی داشته باشند. همچنین در قالب یک نمودار برخی از ویژگی‌های عمومی دانش‌آموزان در مقاطع مختلف تحصیلی اعم از پیش دبستان، دبستان و متوسطه اول و دوم مطرح شدند و براساس آن‌ها، توضیح داده شد که بسته‌های یادگیری چه ویژگی‌هایی می‌بایست داشته باشند. بدیهی است طراحان بسته‌های یادگیری می‌توانند براساس مطالب مطرح شده در این مقاله و نمودار معرفی شده، بسته‌هایی طراحی نمایند که علاوه بر کیفیت و اثربخشی بتوانند پاسخگوی نیازهای متنوع مخاطبان باشند.